

Rozhovor s děkankou FF UK v Lidových novinách: Filozofové nejsou příživníci

Široký rozhled a schopnost kriticky myslet jsou podle děkanky Mirjam Friedové hlavní výhody humanitního vzdělání

Najdou absolventi humanitních oborů pracovní uplatnění? Děkanka Filozofické fakulty Univerzity Karlovy Mirjam Friedová je optimistická a o své studenty se nebojí. Více starostí jí působí finanční krize, která fakultu nedávno zasáhla.

LN: Filozofická fakulta se v současné době potýká s finanční krizí, došlo k plošnému snížení platů, některé katedry se bouří. Co přesně se stalo?

Procesy, které k současné situaci vedly, byly nastartovány na univerzitní úrovni už před třemi lety a fakulta o nich věděla. Věděli jsme, že budeme mít méně peněz. I proto na podzim roku 2014 proběhlo hodnocení jednotlivých kateder a na jeho základě pak změny v zařazení do platových tříd. Podfinancovanost naší fakulty je ale chronická.

LN: Vidíte z této situace nějaké rozumné východisko?

Jsme vázáni univerzitním mzdovým předpisem a máme omezené prostředky, jak se těmto změnám postavit. Musíme přijmout, že se mění způsob akademické práce. Poklidný badatelský model je nenávratně pryč. Jednotlivé katedry musejí vyvíjet větší úsilí, získávat peníze z mezinárodních projektů a grantů. Zároveň je ale potřeba neustále přesvědčovat politické elity o důležitosti naší práce, a tedy i o nezbytnosti investic do humanitního vzdělání.

LN: Jak to vypadá s malými obory, které jsou nyní ohroženy nejvíce?

Výpadek ve financování malých oborů je velký problém, který se ale snažíme řešit a finance pro ně dodatečně sehnat. Jde o obory, které společnost nutně potřebuje. V USA jsem strávila sedm let na katedře slovanských jazyků. Měla deset pedagogů a jen dva bakalářské studenty ročně. Přesto se udržela.

LN: Pověst humanitních oborů není nejlepší. Čím to podle vás je?

Že humanitní obory mají špatnou pověst, odněkud přichází. Je to tím, že jsou nekvalitně vyučovány? Nebo je společnost nepotřebuje a naši absolventi jsou v praktickém světě málo užiteční a nic pořádného neumějí? Pochybuji. Spíš bych řekla, že nejsme dost vidět, že se o nás vlastně neví. Z Ameriky si přináším důvěru, že když do něčeho dám energii a postavím se za to, přinese to výsledky. Měli bychom být aktivnější.

LN: V čem konkrétně?

Musíme sami iniciativně oslovovat veřejnost a dávat jí najevo, co všechno pro ni děláme. Vysvětlovat, jak a proč jsou naše obory důležité. Filozofové nejsou příživníci. Naše společnost musí mít někoho, kdo rozvíjí a udržuje kulturu a přenáší ji dalším generacím. Bez kultury nemůže žádná civilizace přežít. A to je právě to, co humanitní a společenské obory přinášejí.

LN: Takže vaši absolventi nemají problém sehnat práci?

Nevedeme si statistiku jejich uplatnění, a nevíme tedy, kolik procent v kterých profesích končí. Máme pouze statistiku nezaměstnanosti a ta je mezi absolventy Karlovy univerzity obecně velmi nízká, pohybuje se mezi jedním až třemi procenty.

LN: Poslední dobou zaznívají vtipy o absolventech filozofie jako zaměstnancích fast foodů...

Nevím, odkud se tento mýtus bere. Naši studenti odcházejí do

kulturních institucí, kde využívají svých jazykových znalostí a kulturního povědomí. Dobře se uplatňují v oblastech vyžadujících komunikační dovednosti. Vychováváme středoškolské učitele, kterých je stále nedostatek. Spoustu lidí máme ve státní správě a v soukromých firmách.

LN: Není přece jen škoda, že student, který se pět let věnuje například lingvistice nebo filozofii, skončí ve státní správě nebo v marketingu?

Já bych to vůbec nebrala jako něco nepatřičného, nebo dokonce ponižujícího. Svět je složitý a stává se čím dál složitějším. Právě humanitní studium má za cíl vést mladé lidi k jeho plnějšímu pochopení. To přináší schopnost kvalifikovaně se rozhodovat v jakékoli oblasti lidské činnosti. Společnost nepotřebuje tisíce vědců, nezaměstná je, což je normální a v pořádku. Samozřejmě ani všichni studenti nemají to nadání či ctižádost vydat se na vědeckou dráhu.

LN: V tom případě by jim mohl stačit bakalářský stupeň vzdělání...

Přesně tak. Stále sice máme většinu magistrů, ale pozvolna se to mění. Přitom právě bakaláři z humanitních oborů by měli být vhodnými univerzálními adepty pro práci v nejrůznějších oblastech soukromé i veřejné sféry.

LN: Část své akademické kariéry jste strávila ve Spojených státech. V čem spočívají největší rozdíly mezi americkými a českými univerzitami?

Amerika je tak veliká, že každé zobecnění je zavádějící. Systémy na různých univerzitách jsou velmi odlišné. Mám-li vycházet čistě ze svých osobních zkušeností, pak mohu říct, že mě zaujal koncept čtyřletého bakalářského studia, který mi připadá vhodnější než náš koncept tříletý. A také komplexnější pojetí univerzitního vzdělání.

LN: Jak takové komplexnější pojetí vypadá v praxi?

Univerzita není tak roztržena mezi jednotlivé fakulty a obory a všichni studenti absolvují určitý obecný, pro všechny společný základ. V praxi to vypadá tak, že do prvního ročníku nastoupí student, který neví, jaký obor chce studovat. Na své rozhodnutí má jeden, dva nebo tři roky. Kromě předmětů z povinného základu absolvuje řadu volitelných kurzů, díky nimž se postupně profiluje podle svých zájmů a schopností. Záleží ale na jednotlivých univerzitách. Ne všude je to stejné.

LN: Z vysokých škol tedy vycházejí lidé, kteří se svému oboru věnovali třeba jen jeden jediný rok?

Ano. Nebo dokonce ani žádný konkrétní obor neměli. Univerzálnost studia se ve Spojených státech bere mnohem doslovněji. Například Brownova univerzita vůbec nemá obory v klasickém slova smyslu. Studenti tam čtyři roky studují a nakonec dostanou diplom absolventa. Profilovat se mohou až v navazujícím magisterském studiu, pokud se pro ně rozhodnou. To už je ale poměrně extrémní případ.

LN: Jaké má podle vás tento model výhody?

Studentům dává širší rozhled a možnost uvážlivěji a kvalifikovaněji se rozhodnout, čemu se skutečně chtějí věnovat. Na univerzitu nastupují obvykle jen s nějakou mlhovou představou, co je skutečně zajímavá. Postupně absolvují řadu povinných i volitelných kurzů z širokého spektra oborů, třeba od astrofyziky po lingvistiku. Americká univerzita, aspoň pokud mohu soudit ze svých zkušeností, má jasný cíl: rozšiřovat studentům obzory v tom nejdoslovnějším smyslu.

LN: V čem se liší američtí studenti od těch českých?

Většinou se musejí podstatně pilněji připravovat během celého akademického roku. Záleží ale na konkrétní univerzitě, nároky jsou totiž velmi různé. Můj pohled může být zkreslený, protože jsem většinu svého času stráveného v USA působila na dvou velmi elitních univerzitách, kde jsou očekávání skutečně velmi vysoká. Studenti vysloveně dřou během celého semestru. 0

půlnoci je běžně vidíte sedět v knihovnách a připravovat se. Jsou zvyklí, že musejí průběžně pracovat. Součástí amerického systému je totiž průběžné testování a psaní esejů, podobně jako na střední škole. Zkouškové období je naopak velmi krátké a jednoduché. Na každý předmět je jedna zkouška v jednom termínu. Kdo ji neudělá, má smůlu.

LN: Má v USA humanitní vzdělání větší prestiž a perspektivu?

Humanitní obory jsou ve Spojených státech podobně jako u nás tak trochu trpěny. Technické obory jsou na tom o poznání lépe. Rozdíl je spíše v očekávání studentů. Vědí, že jako absolventi budou mít široký rozhled a schopnost kritického myšlení. Budou se umět rychle rozhodovat, pracovat se složitým materiálem, vyhodnocovat fakta a analyticky s nimi pracovat. Právě tyto schopnosti a dovednosti jim poskytují široké možnosti uplatnění a američtí studenti jsou si toho vědomi. Nezáleží pak na tom, v jaké oblasti nakonec pracují. Nikdo moc nepočítá s tím, že bude pracovat v oboru, který vystudoval.

LN: Je něco, co byste ze své funkce na fakultě ráda změnila?

Novou, širší podobu by měl dostat takzvaný společný základ, tedy předměty společné pro všechny studenty fakulty. Dosud funguje ve stejné formě, v níž byl už za doby mých studií. Zahrnuje pouze jednu zkoušku z filozofie, cizího jazyka a tělesné výchovy, což je naprosto nedostačující.

LN: Jak by měl podle vás nový společný základ vypadat?

Právě v této oblasti bych se ráda inspirovala svou americkou zkušeností. Tam se tohle řeší úplně jinak a velmi tvořivě. Katedry jsou méně odkázány samy na sebe. Nezbytné jsou pro studenty například teoreticko-metodologické základy, které je naučí obecným zásadám vědecké práce. Proč by je měla učit každá katedra zvlášť, když je možné připravit univerzální přednášky pro studenty více oborů najednou? Organizačně je to jednodušší a studenty obohatí kontakt s vrstevníky z jiných oborů.

LN: Jaké další změny studenty čekají?

Povinný by měl být i druhý cizí jazyk. S jedním jazykem už dnes neobstojíme. Jazyková gramotnost je zde obecně nízká. Kromě toho bych studentům ráda poskytla možnost seznámit se i s jinými obory, než je ten, který si po maturitě vybrali. Filolog by měl například možnost chodit na kurzy z historie nebo sociologie. Seznámit se s tím, jak se v ostatních humanitních oborech pracuje a uvažuje. Taková zkušenost je mimořádně obohacující.

Mirjam Friedová * Narodila se v roce 1956. Po absolvování oborů bohemistika a klasická filologie na FF UK získala doktorát na Kalifornské univerzitě v Berkeley. * Sedm let přednášela obecnou lingvistiku a slavistiku na univerzitě v Princetonu a v roce 2008 získala titul docentky na Helsinské univerzitě, kde pravidelně přednášela. * V letech 2011 až 2013 vedla Ústav obecné lingvistiky na FF UK. Před rokem byla zvolena do funkce děkanky.

Zdroj: Lidové noviny; 10. 2. 2015; Rubrika: Akademie; Autor: Barbora Cihelková